

Z. Br.

"Mikołaja Kopernika Lokacja łąńców opuszczonych", Marian Biskup, Olsztyn 1970 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/4, 837-838

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wiące rodzaj komunikatów naukowych, przesyłały m.in. Francja, Włochy, ZSRR, Polska.

Zamieszczono także fragmenty artykułów encyklopedycznych i opracowań ogólnych z ważniejszych edycji światowych. Owe listy i artykuły są jedynym śladem zainteresowań rocznicą urodzin wielkiego uczonego, skromnym hołdem złożonym jego pamięci. Dobrze się stało, że o tę pamięć postarał się Pakistan, bo gdyby nie wyśiłki Fundacji Hadamard, rocznica minęłaby prawdopodobnie bez echa.

J. K.

Glosy i teksty polskie w XV-wiecznym rękopisie lekarskim ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej nr 132/50 akc. Oprac. Felicja Wysocka. Wrocław 1971 Zakład Narodowy im Ossolińskich — Wydawnictwo PAN ss. 99, ilustr.

Rękopis będący przedmiotem wymienionego opracowania dotychczas był nie znany zarówno językoznawcom, jak i historykom medycyny; jedyną wzmiankę o nim podał A. Birkenmajer w bibliografii do biogramu Jakuba z Zalesia w *Polskim słowniku biograficznym*, t. 10. Rękopis ten zawiera traktat według Galena o zachowaniu zdrowia, traktat Regiomontanusa o higienie i odżywianiu się w poszczególnych miesiącach, zielnik według Serapiona, antydotariusz, urywki traktatów o zarazie (dżumie), traktat o miarach i wagach oraz fragment podobnego traktatu dostosowanego wyłącznie do potrzeb aptekarza, wreszcie trzy słowniczki nazw przyrodniczych i lekarskich (alfabetyczny, alfabetyczno-synonimiczny i słownik typu matematycznego). W rękopisie tym jest 898 glos polskich, w tym 612 haseł.

Przedstawiona tu publikacja jest pracą językoznawczą, ale oczywiście ciekawa jest też dla historyków medycyny. Sądzić należy, że rękopis ten będzie z kolei opracowany specjalnie do potrzeb historii medycyny.

Z. Br.

V. Derums: *Boleźni i wraczenia w driewniej Pribaltikie*. Riga 1970 Izdatelstwo „Zinatne” ss. 197, ilustr.

Książka ta, wydana pod egidą Łotewskiego Instytutu Naukowo-Badawczego Medycyny Eksperymentalnej i Klinicznej Ministerstwa Zdrowia Łotewskiej SRR, poświęcona jest opisowi (na podstawie materiału kostnego i innego materiału archeologicznego) stanu fizycznego i zdrowotnego ludności zamieszkującej ziemię dzisiejszej Estonii Łotwy i Litwy w okresie od mezolitu do XVIII w. włącznie; przynosi też pewne informacje o medycynie ludowej. Fragmenty poświęcone są historii „naukowej” medycyny, co jest powodem odnotowania tej książki w naszym „Kwartalniku”. Tak więc mamy tutaj szkic rozwoju nie ludowej medycyny w XV—XVIII w., początków piśmiennictwa medycznego (w języku łacińskim), farmacji i szpitalnictwa, wreszcie początków literatury medycznej w językach narodowych.

Z. Br.

Mikołaja Kopernika Lokacja łańów opuszczonych. Wydał Marian Biskup. Olsztyn 1970 Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego ss. 113, ilustr.

Jest to edycja zapisów Kopernika dotyczących transakcji majątkowych ludności chłopskiej, w tym i osadzania jej na opuszczonych gospodarstwach kmiecyh, w rejonie Olsztyna i Pieniężna, z lat 1516—1521. Pięknie wydany tom zawiera łaciński

tekst tego źródła wraz z tłumaczeniem polskim i dwa wstępne rozdziały prof. Biskupa: *Opis źródła i sposób jego publikacji* oraz *Ogólna charakterystyka treści i znaczenie „Locationes”* (wraz ze streszczeniami w językach: angielskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim). W pierwszym z nich wydawca m.in. kreśli historię naukowych zainteresowań tym ciekawym materiałem źródłowym dotyczącym życia i działalności wielkiego astronoma. Pierwszym badaczem, który zwrócił uwagę na te jego zapiski, był Franz Hipler, który w 400 rocznicę urodzin Kopernika, a więc w 1873 r., wyzyskał je przy sporządzaniu tzw. *Regestra Copernicana* — krótkiego zestawienia danych biograficznych Kopernika, zaczerpniętych z archiwaliów fromborskich.

Z. Br.

Jerzy Sikora: *Jego hutnicza mość*. Katowice 1970 Wydawnictwo „Śląsk” ss. 146, ilustr.

Józef Osiński, znakomity znawca hutnictwa polskiego z III połowy XVIII w. został przypomniany przez J. Sikorę w przystępnej, zbeletryzowanej formie. Książkę poświęcono przede wszystkim dziejom powstania *Opisania polskich żelaza fabryk*. Wydana w niewielkim nakładzie zaledwie 3281 egzemplarzy, książeczka przeznaczona jest w głównej mierze dla starszej młodzieży, ale czytać ją może niemal każdy.

Postać Osińskiego zasługuje na przypomnienie, niewielka bowiem tylko liczba osób (głównie związanych z hutnictwem i interesujących się jego historią) zna imię i dzieło tego fizyka i zasłużonego historyka polskiego hutnictwa. Szerszym natomiast kręgom naszego społeczeństwa postać jest praktycznie nieznaną.

Jak wiadomo, *Opisanie polskich żelaza fabryk* jest pracą oryginalną, opartą nie tylko na własnych wydaniach i dociekaniach, lecz także na wynikach ankiety, rozszwanej do polskich właścicieli hut. Opracowanie takie było nowością także i w skali światowej (choćażby tylko ze względu na kolorowane ilustracje rud). Książka Sikory zawiera mnóstwo cytatów, które autor wplótł umiejętnie w tekst, osiągając w ten sposób znaczny autentyzm postaci Osińskiego.

Książka wyposażona jest w 111 ilustracji. M.in. jest tu portret Stanisława Małachowskiego, choć wspomniano o nim tylko raz. Nie ma natomiast podobizny Jacka Małachowskiego, jednej z ważniejszych postaci, jego staraniem wydano bowiem *Opisanie* w 1782 r.

Układ graficzny książki jest czytelny i przejrzysty. Całość zakończona jest niewielką biografią Osińskiego oraz krótkim omówieniem jego innych najważniejszych prac. Również na końcu umieszczono przypisy.

Praca Osińskiego o polskim hutnictwie żelaza stanowi niewątpliwie wielkie osiągnięcie literatury technicznej okresu oświecenia. Z dużym zatem zadowoleniem powitać należy przypomnienie i spopularyzowanie niemal zapomnianego dziś jej autora.

Henryk Jost

Zofia Drapella: *Zdobnictwo okrętów*. Gdańsk 1969 Wydawnictwo Morskie ss. 166, ilustr.

W nrze 3/1965 „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” (s. 429) odnotowana została broszura Z. Drapellowej *Zdobnictwo okrętowe. Szkice*. W 1969 r. ukazało się obszerniejsze opracowanie tego tematu, bogato ilustrowane: w tekście jest tu 228 ilustracji, na wkładkach 13 ilustracji kolorowych. We wstępie autorka pisze: „W dziejach kultury powszechnej sztuka zdobienia okrętów stanowi zwarty cykl rozwojowy